

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Processus Juridicus contra sagas & veneficos, Das ist:
Rechtlicher Proceß/ Wie man gegen Unholdten vnd
Zauberische Personen verfahren soll**

Goehausen, Hermann

Rintelii ad Visurgium, 1630

XVI. Quæ sint crimina excepta: & curita dicantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64982](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64982)

7. Ob auch die / von welchen derselbige
Butter kommen / die Milch verlohren ha-
ben?

8. Wie bald es beschehen / vnd wie es zu-
gangen seye?

9. Wie lang es gewehret habe / daß die
Kühe keine Milch gegeben?

10. Was die Kühe darunter gethan
haben?

11. Ob Zeug selbst darben gewesen / oder
wer sonst / als Elsa in dz Butterfaß den
Stecken gestossen?

12. Bey wehme man Rath gesuchet ha-
be / daß der Ruhe dich Milch wiederumb
kommen ist?

13. Was es gewesen / darmit der Ruhem
geholfen worden / wa man es genommen /
vnd wie man es gebrauchet habe?

QUÆSTIO XVI.

*Quæ sint crimina excepta, & cur
ita dicantur?*

Delictorum distinctiones multiples
sunt, sicuti plenissimè videre est a-
pud Farinacium *de delict. & pæn. lib. 1. tit. 3.*

152 *Qu. XVI. Qua sint crimina excepta,*
q. 18. n. 8. & seqq. qui ibidem n. 60, sextam
delictorum distinctionem hanc adfert,
quod alia dicuntur *excepta*, alia verò *non*
excepta: & quoniam in *q. preced.* criminū
exceptorum, frequens facta mentio, & in
specie de crimine veneficii excepto di-
sputatam, neq; inter omnes convenit,
cur quædam crimina dicantur *excepta*,
hinc de eo breviter inquiram.

Inquit verò Farinac. *d. n. 60.* *excepta*
dicuntur crimina, quæ sub generali legis
dispositione non continentur, sed *Semper*
excepta censentur; qualia sunt illa, quæ
directè vergunt in corporale vel spiritua-
le damnum publicum, ut est *crimen lese*
Majestatis, Conjuratio, Hæresis, Veneficium &
cætera quæ refert & enumerat Farinac.
d. n. 60. non *excepta* autem sunt illa, quæ
veniunt in generali dispositione legis.

Verum quid est quod dicit Farinacius,
Semper excepta censentur? Ergo nè cri-
mina hæc non quoad quædam tantum,
sed quoad omnia, nimirum *Iurispositivi*
decreta atq; ita non tantum respectu *pæ-*
næ gravioris, sed etiam respectu *processus &*
ordi.

ordinis iudiciarii, cēlebūtur excepta? Hoc
voluisse Farinacium dicit Delrio. *libr. 5.
disquisit. Magic. in append. 2. q. 1. vers. multa
hoc argumentum involuit*: Existimat itaque
Delrio *d. loco.* posse iudicem in crimini-
bus exceptis transgredi statuta & com-
munes juris regulas, non solummodo in
casibus jure communi quoad hæc crimi-
na expressis, sed *Semper* & quoad omnia
juris positivi decreta, atq; ita etiam in ca-
sibus non expressis. Addit *Delrio* hanc ra-
tionem, nam alioqui non forent crimina
à juris positivi regulis absolutè excepta,
ut sunt: & vix est ullum crimen, de quo
non invenias aliquid in jure speciale, & à
communibus juris regulis exceptum, &
sic si *quoad quædam* tantum & non *quoad
cætera* quoq; dicas vocari excepta, vix ul-
lum crimen foret, quod non diceretur
exceptum, quo nihil absurdius. Conclu-
dit itaque *Delrio* hoc modo si rectè inter
crimina distinguitur, ut quædam sint ex-
cepta, quædam non excepta, omninò et-
iam statuendum ea quæ dicuntur exce-
pta, *absolutè* à jurispositivi regulis excep-
ta est.

154 *Qu. XVI. Quae sint crimina excepta,*
ta esse, cæteroquin cum singula crimina
aliquid speciale & exceptum habeant, se-
queretur omnia crimina esse excepta, &
ita inepta foret isthæc distinctio.

Verum aliud & contrarium sentiunt
Mascardus *vol. 3. d. probat. concl. 1311.* quot-
que allegat, qui hæc crimina non *quoad*
procedendi modum, sed *quoad pæna exces-*
sum, quam in illis graviolem iudex impo-
nere potest, *excepta* tantum vocari pu-
tant, adeoq; nec in hisce iudici licere *or-*
dinariu procedendi modum transgredi: Un-
de Doctores pleriq; in illa quaestione de
nominatione plurium an sufficiat ad tor-
turam, de qua egimus supra *in quest. 8.* sic
inferre solent. Nominaciones sociorum
in aliis criminibus non faciunt indicium ad
torturam. Mascard. *d. concl. 1311.* Menoch.
2. de arbitrar casu. 474. Ergo nec *in crimi-*
nibus exceptis. Rationem consequentiæ
dant illam, quam iam dixi, nimirum ean-
dem esse rationem in utriusque *quoad pro-*
cessum & ordinem iudicarium, quem nec *in*
exceptis iudici alterare seu transgredi li-
ceat, Videatur Bossius *tr. de iudiciis ante*
lort.

& ita dicantur.

155

l. r. n. 78. Decian. consil. 18. n. 42. Roland. consil. 12. n. 72. lib. 3.

Sed hæc *Mascardi* ac *lequacium* sententia mihi displicet, etenim quam plurima ostendunt, peculiaris etiam *quoad procedendi ordinem & modum* in his criminibus permessa esse, veluti 1. quod socius de socio contra juris regulas potest interrogari, id enim est contra *L. fin. C. de accusat.* 2. quod infames, quales sunt omnes complices, adversus horum criminum reos in testes admittuntur, contra *Legem 8. de accusat.* 3. quod etiam hic testes singulares plures socium denuntiantes probant. Secundum ipsum *Bossum* *precitato loco de indic. n. 159. Clar. q. 21 §. fin. n. 9. 4.* quod neque in his prærequiritur infamia seu præcedens diffamatio eum ea plerumque sint natura sua occultissima, ut notant *Sylvester in verb. inquisitio. l. §. 10. Sotus lib. 5. d. instit. q. 16. a. 2. Navarrus. c. 18. man. num. 57. 58. & cap. 25. n. 27. & 33.* licet de eo addubitet *Valentia q. 14. pun. 1. de justit.* Vide quæ diximus *in quest. preced. 10. & 13.* Et 5. quod in hisce criminibus plurima à judi-

cis

156 *Qu. XVI. Qua sint crimina excepta,*
cis arbitrio dependent, nō solum quoad
determinationem pœnæ, sed etiam re-
spectu indiciorum & torturæ, quando scili-
cet hæc iteranda, in quo gradu adhiben-
da, & ad eam quæ nā indicia sint idonea.
Videantur Menoch. *de arbitr. casu 270. n.*
3. & casu. 271. n. 2. & casu. 272. n. 4. quolque
ibidem allegat. Ex quibus satis apparet,
libertatem criminalis iudicii in exceptis
non esse restringendam ad pœnæ exces-
sum, in quo fateor *Mascardum* & sequa-
ces valdè hallucinari.

Verum sunt nonnulli qui hic replicāt,
& licet concederetur, *inquiunt*, in his cri-
minibus posse iudicem excedere juris
communis regulas, etiam in modo pro-
cedendi, hoc deberet restringi *ad inquire-*
dum, ut loquuntur Decianus. *cons. 18. n. 42.*
Menoch. *consil. 100. n. 66.* Itaque illi sen-
tiunt, quamvis *in inquisitione* extra ordinē
iudici & contra regulas jcommunis pro-
cedere liceat, attamen *in tortura* id locum
nō habere, siquidē *torturæ* damnum est
gravissimū, sed *inquisitio* damnum saltē
adfert modicum; sed hanc limitationem
refel-

refellunt *Bossius. Clarus. Menochius* *practica-*
ris locis, quos vide & adde *Delrium* *simili-*
ter practato loco. Etenim cum socius de so-
cio contra regulas j communis hic possit
interrogari, *sicuti diximus*, quomodo non
exinde judex etiam si plures socium de-
nuntiaverint, ad torturam procedere
posset; *Vide quest. preced. 10.*

Existimant igitur alii vocari crimina
excepta ex usu loquendi Doctorum illa,
quæ ob singularem enormitatem ac per-
niciem adversus bonum commune in
Plerisque rebus à communi modo proce-
dendi speciales in judicio exceptiones
habent; quam sententiam probant fer-
mè *Theologi* passim, ac eam sequitur *Tan-*
nerus tr. de process. advers. Sagas ad 2. 2. S.
Thoma. q. 67. a. 2. & 3. Et ergo quamvis in
criminibus exceptis non dicamus obli-
gari judicem ad communem ordinem
publicorum judiciorum, legibus com-
munibus præscriptum, seu etiam ad com-
munem aliorum criminum praxin un-
dequaq; observandam, nihilominus in
iisdem sequi debet eum iudicii ordinem

R

ac

158 *Qu. XVI. Qua sint crimina excepta,*
ac processum, qui rationi & æquitati
naturali consentaneus est, quemque in
criminibus privilegiatis sive exceptis
tum jura communia tum particularia sta-
tuta locorum, si qua de his extant præ-
scribunt. Vide ipsum *Delrium lib. 5. sect.*
1. & Binsfeld. de confess. malefic. post præludia
concl. 6. vers. regulare & juridicum. prout er-
go viro politico publici commodi causa
non nihil de via regia deflectere permit-
tuntur Politici, quomodo etiam Phi-
losophi amici causa de via paulisper de-
clinandum permiserunt, teste *Gellio. 1.*
Noct. 3. sic etiam in hisce exceptis judici-
in *Plerisque* ab ordinario processu rece-
dere permissum; ac hoc omninò ei per-
mittendum fuit, tum propter difficulta-
tem consuetæ probationis; tum propter
enormitatem ac ingentem perniciem,
quam eiusmodi crimina *Reipubl.* adfe-
runt, quibus proinde nisi efficacioribus
mediis ac modis obsistat, facile sui con-
tagione universam communitatem infi-
ciunt ac pessundant.

Atque in his criminibus potissimum
esse

esse videtur, *veneficium seu Magia strigum.* quod sua natura admodum est contagiosum, ita ut instar hæresis, velut cancer serpat, semperq; plures in societatem pertrahere molitur; & insuper clam & proditoriè, in locis solitariis & plerunq; nocturno tempore, absque omni teste, qui particeps criminis non sit, idque continuato quasi studio, perpetrari solet, atq; hinc fit manifestum, ordinarium processum in hoc crimine veneficii *inquirèdo & punièdo* unde quaque locum habere non posse, qua de causa crimen hoc, inter excepta, ut ita dicam, *exceptissimum*, ob ipsam scilicet eius enormitatem, perniciè ac obscuritatem rectè vocaveris.

Nescio tamen an probandum sit, quod inquit Delrio *d. q. 1. in app. 2. §. quartus aries negativa sententiæ est: in fine.* ut iudex procedat in hoc crimine, *quo sibi modo procedendum putat;* Equidem etiam Menoch. *casu 474. n. 33.* referens ad hoc *Bald. Salicet. Boer. aliosq;* iudicis arbitrio, ait, esse relictum, *quomodo* adversus maleficum aut strigem sit procedendum; sed certè non admo-

R 2

dum

160 *Qu. XVI. Quae sint crimina excepta;*
dum expeditum, si non etiam periculo-
sum videri potest, hic omnia iudicis arbi-
trio relinquere, nam si in hoc crimine
potest procedere, *quo sibi modo proceden-*
dum putat, ut ait *Delrio*, quid quæso restat
ab eius arbitratione exemptum? fortè
mediam viam ingredi & æquius & tutius
fuerit cum inter iudices magna sit diffe-
rentia, & nemo ab affectibus liber; utiq;
ob eiusmodi incircumscriptam arbitran-
di licentiam nunquam iudex Syndicatui
subiacebit, maximè cum in quæstioni-
bus dubiis & obscuris pro diversitate scri-
bentium, tot soleant esse sententiæ quod
capita.

Quare quod dicuntur crimina excep-
ta, ist nicht dahin zu verstehen / daß eine jede
Obrikeit bloß ihres gefallens vnd willens/
vnd also absolute hierin handeln vnd ver-
fahren solle / Sondern das gleichwol extra
ordinem, sive non seruato juris ordine,
die Missethaten erkündiget / darüber erkant
vnd geurtheilet werden möge / secundum
tamen leges & jura, das ist / nit ex propria
conscientia & affectu, Sondern nach auß
weife

weissung der Rechten / vnnnd deren Lehrer /
quod vel ipsum Delrium voluisse ac sen-
sisse apparet ex lib. 5. sect. 1. in fine. ubi in-
quit: *judicem teneri sequi eum ordinem juris,*
qui equitati natura consentaneus est; eum pra-
terea, quem in criminibus exceptis jura com-
munia praescribunt &c. licebit tamen judici
recedere à communi aliorum criminum praxi,
in his delictis vindicandis. Hinc magis pro-
priè hæc privilegiata crimina *Extraordi-*
naria, seu Irregularia, quam excepta vo-
cantur; equidem etiam hæc appellatio
admitti potest, sed sensu congruo ut in-
telligantur à jure communi in *Plerisque*
excepta, ac ita non statim *exceptum crimē*
sit, quod speciali aliquo casu à sua regula
transit, & exceptionem parit; quomodo
Delrio ut supra diximus, hinc argutari
voluit. Atque ita lux aliqua illata iis, quæ
de criminibus exceptis & eorum na-
tura & libertate obnubila-
bantur.

R 3

Quæ.